

Kultur & Nöje**Gränslös blick för världens absurditeter**

Publicerad 2017-06-18

Moderna Museet har öppnat Marie-Louise Ekmans största utställning någonsin - med måleri, skulptur och film från sent 1960-tal till i dag. Dan Jönsson imponeras av ett karnevaliskt och konsekvent livsverk.

Konst

Marie-Louise Ekman

Moderna Museet, Stockholm. Visas t o m 17/9

Allra längst in i Marie-Louise Ekmans utställning, på väggen bland lösbladen med anteckningar och skisser, hittar jag den långa listan med fetischord. "Fetischsmak, fetischsol, fetischlök, fetichsal, fetichsjal" står det, och så vidare, rad efter rad i en uppräkningslista som slutar med "fetischfetisch" och "liten fetisch".

I rummet intill ligger de, fetischerna i sina vitriner, penslar och hårlockar hon fått av vänner och kollegor och det känns som om jag efter några timmar äntligen har hittat nyckeln som ska få den här utställningens dörr att öppna sig.

Det är inte helt enkelt nämligen, Marie-Louise Ekmans konst har en förrädisk tillgänglighet som gör att man lätt stirrar sig blind på alla bajsande rumpor, ystra hundar, skvättande könsorgan och sorgsna seriefigurer som så myllrande befolkas den. Det är en detaljrikedom som förvirrar och mystifierar nästan som i en egyptisk gravkammare.

Visst ser man vad det är, men – vad betyder det?

Kanske detta. I fetischvärlden finns inga döda ting, ingen skarp gräns mellan ande och materia. Eller mellan konst och liv, som vi skulle säga i dag. Fetischvärlden är kort sagt den värld som konsten tillhörde innan den blev konst. Ett magiskt sammanhang av varelser och föremål som den moderna konsten gjort till sin mission att bryta upp och strukturera. På ena sidan gränsen liv och verklighet, på den andra konstgjorda objekt. Fetischkulturens föreställning om besjälade ting är en vidskepelse som måste utrotas.

Moderna Museets retrospektiv är den största utställningen någonsin med Marie-Louise Ekmans konst, trehundra målningar, affischer och skulpturer som i ett oavbrutet flöde av symboler och berättelser får mig att se hur radikalt hon satt sig på tvären mot såväl den klassiska som den moderna konstens gränsdragningar.

I Ekmans bildvärld står ett hus och blickar sorgset under en himmel med vakande, mörkblå ögon; en kvinna blir befruktad genom sin teveapparat och det bor en liten skojig varelse i varje tår som faller från den blonda damens ögonfransar. Människor och ting är lika levande – och därmed lika döda, kusligt nog. Mellan klädesplagg och kroppsdelar finns ingen avgörande skillnad. Hyreshusens väggar ändrar form och sträcker sina slappa, övergivna lemmar över trottoarerna.

Det handlar för Ekmans del nog inte så mycket om en konstfilosofi som om en livshållning, egentligen. En djup misstro mot den rationella civilisationens döda kategorier och en lika envis vilja att hålla fast vid barnets gränslösa blick. Föräldrar och seriefigurer är på en gång

lika verkliga – och lika outgrundliga. Leksaker och konstverk lika värdefulla. Det förmoderna och det förpubertala sammanfaller i en trotsig animism som blir ett verktyg för att skärpa blicken och befria tanken.

För det är ju så, att under ytan av kulturens abstraktioner är våra magiska reflexer lika aktiva som någonsin. I Marie-Louise Ekmans bildvärld blir transplantationer och symbioser metaforer för hur verkligheten befinner sig i oavbruten förvandling, ett flöde av organiska övergångar ofta skildrat med en avväpnande, absurdistisk vardaglighet. Som i "Livet och döden", en fantastisk bildberättelse om en man som förlorar sitt hjärta och blir hopopererad med en apa och en hund. Efter en trafikolycka blir hunden, som ensam överlever, omhändertagen av en kvinna och gör henne gravid. Livet går vidare.

Hos Ekman skildras den sortens förlopp med nollställd självklarhet, medan i stället normalverklighetens rutiner betraktas med en förundran som Lars Bang Larsen i sin katalogessä beskriver i termer av "en queer blick". Själv skulle jag nog hellre, mer i fas med sjuttio- och åttiotalsens tidsanda, vilja kalla den karnevalisk: en blick som lystet vänder upp och ner och ut och in på alla etablerade perspektiv och hierarkier, en blick som inte bara är skev och avslöjande utan också aktiv, revolutionär.

Det politiskt radikala i Ekmans bilder ligger alltså i blicken, inte alltid (faktiskt rätt sällan) i de skeenden och företeelser som blicken undersöker – en skillnad som ibland varit svår för hennes samtid att begripa. Hos Ekman utspelar sig tillvaron som på en gränslös teaterscen där allt, skådespelare, rekvisita och dekor är lika fyllt av liv. Och lika regisserat: scenen och teatern är i hennes konst den stora metaforen för livets hisnande förvandlingsverk.

Många av hennes målningar kan beskrivas som ett slags dockskåpslika scenografier, med platta bildrum där de branta perspektiven sluter sig kring trånga, nästan rebusartade tablåer. Men i dessa flacka rumsligheter öppnas oväntade utsikter – kroppar vidgar sig till landskap, som i "Väntsal", och i "Dröm och verklighet" syns havet genom ett hål i golvet. Allt finns i allt, för den som äger fantasin.

Det är en rik och tidskrävande utställning. Målningarna hänger tätt som på en artonhundratalsalong, och vill man dessutom hinna se webbteveserien "Den dramatiska asylen" lär bara den vara fem timmar lång. Denna absurdistiska arbetsplatsdokumentär, gjord under Ekmans tid som Dramatenchef, är det ena av två filmprojekt som får plats här; det andra är långfilmen "Barnförbjudet" från 1979. Fascinerande den också, med sin på en gång överlastade och stilerade estetik ur vars effektarkiv Roy Andersson nog har hämtat både det ena och det andra.

Det som till sist slår mig som det kanske allra märkvärdigaste i detta imponerande livsverk är med vilken enorm konsekvens det är genomfört. Under det halvsekel som utställningen täcker förändras Ekmans uttryck nästan inte alls. Tidsmarkörer och politiska positioneringar dyker upp och försvinner, men hennes bildvärld förblir fullkomligt intakt. I en lång serie nya målningar som täcker utställningens avslutande vägg ser vi två "fågelbarn" leta sig in i hennes gamla bilder – alldeles så som hon tidigare själv har målat sig in i den klassiska konsten. Som det ju stod längst ner på listan: "fetischfetisch".

En cirkel sluts.

Snabel

Snablar, näsor, manliga könsorgan och lampfötter slingrar genom Ekmans konst, som tecken för en ohämmad och nästan kvävande livskraft. De väljer ut och tornar upp sig, sträcker ut och ringlar sig som långa ormar runt sina offer. Hotfulla och lockande på samma gång.

Skugga

Den enkla tolkningen av de återkommande skuggfigurerna i Ekmans bilder är förstås att de är döda. Därför ska de nog undvikas. Skuggan är ett mänskligt tomrum men kan också vara en black om foten, en osynlig tyngd vi släpar runt på. Och som lever ett eget liv.

Monument

Monumentet står hos Ekman för den konst som avsöndrats från livet. En amputerad konst i akut behov av transplantation och transfusioner. Hon tar sig an Dalí och Baertling, Mondrian och Velazquez med samma mjuka vanvördighet. Målar om, målar in och blåser liv.

Dan Jönsson

Tillbaka till toppen

Andra läser.**Kultur & Nöje****Ethan Hawke spelar ”The Swede” i filmen om Norrmalmstorgsrånet 1973****Sverige****Lastfartyg har kantrat i Göteborg****Nyheter - hem****Hur sent kan man beklaga någons sorg?**